

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Asia **Suomen Teollisoikeudellinen Yhdistys ry:n lausunto hallituksen esityksestä teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta**

LAUSUNTO

Kauppa- ja teollisuusministeriö on pyytänyt Suomen Teollisoikeudellinen Yhdistys ry:ltä ("STY") lausuntoa koskien ns. enforcement -direktiivin täytäntöönpanoa Suomessa. STY lausuu asiasta seuraavaa.

Enforcement -direktiivin päämääränä on ollut yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamiseen tähtäviä keinot ja turvata näiden oikeuksien tehokas täytäntöönpano. Lisäksi direktiivissä painotetaan sitä, että teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaukset ovat yhä useammin yhteydessä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Kyseessä on ns. minimidirektiivi.

STY kannattaa hallituksen esitysluonnoksessa ("esitysluonnos") omaksuttua linjausta, jonka mukaisesti kansalliseen lakiin tehdään ainoastaan direktiivin edellyttämät välttämättömät muutokset. STY katsoo myös, että esitysluonnoksessa on huolellisesti selvitetty direktiivin edellyttämien lainmuutosten suhdetta Suomen prosessioikeudelliseen lainsäädäntöön ja tämän alan oikeusperiaatteisiin. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaankin, että direktiivin sisältämät velvoitteet jo useilta osin sisältyvät Suomen voimassaolevaan sääntelyyn.

Direktiivin kansallista toimeenpanoa valmistelleet ministeriöt eivät ole laajemmin arvioineet sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasta annetun lain muutostarpeita. Käytännön riitatilanteissa kyseisen lain ja tavaramerkkilain loukkaukset ovat monissa tilanteissa hyvin lähellä toisiaan jopa tunnusmerkistön osalta. STY katsoo, että kauppa- ja teollisuusministeriön tulisi arvioida sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muutostarpeita erillisessä myöhemmin asetettavassa työryhmässä. Saman työryhmän toimeksiantoon tulisi liittää toiminimilain muutostarpeiden arviointi sekä menettelytapojen yhdistäminen muuhun tunnusmerkkioikeuteen. Vuosituhannen vaihteessa toiminut tunnusmerkkityöryhmä ei arvioinut kyseisen lain muutostarpeita, vaikka tämä tehtävä oli sisällytetty työryhmän asettamiskirjeeseen.

Tuomioiden julkistaminen

Enforcement -direktiivin 27. johdantolauseessa todetaan, että teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaustapauksissa annettujen ratkaisujen julkistaminen on "hyödyllinen lisäkeino, jolla ehkäistään vastaisia loukkauksia ja lisätään laajan yleisön tietoisuutta asiasta." Direktiivissä ei juurikaan selvennetä sitä, millaisten loukkausten varalle tällainen toimenpide voidaan tai tulisi määrätä. Esitysluonnoksessa katsotaan, että julkistamisen ei tulisi olla säännönmukainen menettely, vaan mahdollisuutta tulisi käyttää harkiten.

STY katsoo, että sekä direktiivi että nyt ehdotettu kansallinen sääntely jättävät varsin tulkinnanvaraiseksi sen, millaisiin loukkaustilanteisiin sääntelyä olisi tarkoitus soveltaa. On

huomattava, että useat tuomioistuimissa tutkittavina olevat loukkaustapaukset ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä koskevat huomattavat taloudelliset intressit. Vastaavasti törkeät loukkaustilanteet, kuten tuoteväärennystapaukset voivat olla melko pienimuotoista toimintaa.

STY katsoo, että vastaajan kustannuksella laadittavan ilmoituksen antamiseen tulisi kytkeä esitettyä kattavammat ja konkreettisemmat kriteerit. Lisäksi ehdotuksessa voitaisiin käsitellä erikseen piratisminkaltaisia tilanteita ja muita oikeudenloukkaustilanteita.

Arviointiin voisivat vaikuttaa loukkauksen laadun, laajuuden ja yleisen merkityksen lisäksi tuotteiden laadullisiin ominaisuuksiin liittyvät erot, toiminnan suunnitelmallisuus, loukkaavan toiminnan ajallinen kesto, tuoteturvallisuusnäkökohdat ja loukatun immateriaalioikeuden käyttäjien lukumäärä Suomessa. Koska enforcement -direktiivin keskeisenä tavoitteena on ollut parantaa oikeudenhaltijoiden asemaa suhteessa järjestäytyneeseen rikollisuuteen, lain esitoissa voitaisiin mainita, että ratkaisujen julkistaminen voi olla perusteltua lähinnä vain silloin kun kyse on ollut shikaaninomaisesta, tietoisesti oikeuksia loukkaavasta toiminnasta tai ratkaisu on merkittävä ennakkopäätös immateriaalioikeudellisessa asiassa. Viimeksi mainitussa tilanteessa julkistamisen kohteena olisi siis erityisesti tehty linjaratkaisu.

Piratismiin tai tuoteväärennöksiin liittyvät tilanteet ovat tyypillisesti vakavia oikeudenloukkauksia. STY katsoo, että muunlaisten oikeudenloukkausten ollessa kyseessä julkistamisvelvollisuuteen tulisi suhtautua riittävällä pidättyväisyydellä.

Immateriaalioikeusloukkausten arviointiin sisältyy usein monia tulkinnanvaraisia kysymyksiä sekä hyvinkin yksityiskohtaisten seikkojen arviointia. Vain hyvin poikkeuksellisesti olosuhteet voivat olla sellaiset, että ratkaisujen tai niiden osien julkistaminen vastaajan kustannuksella on perusteltua. On varottava, ettei tällaisesta menettelystä kehitä menettelyä, jolla tarpeettomasti vahingoitetaan vastaajan mainetta ja edellytyksiä toimia elinkeinonharjoittajana. On huomattava, että nykyinen tekninen ja patenttialan kehitys huomioon ottaen ei ole mahdotonta, että vastuullinen ja asioistaan hyvin huolehtiva yritys voisi joskus syyllistyä kolmannen yrityksen patentin loukkaukseen.

Tietojensaantioikeus

Esitysluonnoksessa esitetään myös toteuttavaksi sääntely, jonka mukaisesti vastaaja voidaan perustellun ja oikeasuhteisen toimenpidepyynnön perusteella määrätä kertomaan tietoja tavaroiden tai palvelujen lähteestä. STY kannattaa hallituksen esitysluonnoksessa valittua toteuttamistapaa. STY katsoo, että tietojenantoa koskeva määräys voitaisiin laittaa täytäntöön vasta tuomion tultua lainvoimaiseksi. Tämän vastainen maininta tulisi poistaa yksityiskohtaisista perusteluista.

Erityisesti siltä osin kuin sääntelyä on tarkoitus soveltaa riita-asioina käsiteltäviin piratismi- tai tuoteväärennöstapauksiin, STY kannattaa esitysluonnoksessa esitettyä sääntelyä. On tärkeää, että tällaisen tietojenantovelvollisuuden avulla voidaan yrittää selvittää, mistä alkulähteestä esimerkiksi väärennetyt tavarat ovat peräisin.

Esitysluonnoksessa voitaisiin mainita, että sääntely on tarkoitettu sovellettavaksi erityisesti piratismi- ja tuoteväärennystapauksiin. Muissa tilanteissa pyynnön tarpeellisuuden arviointiin ja laajuuteen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Tällaisen pyynnön toteuttaminen ei

luonnollisestikaan saisi johtaa esimerkiksi yritysosalaisuuksien, asiakasrekistereiden yms. luottamuksellisten tietojen tarpeettomaan paljastumiseen.

Keskeyttämismääräys

Esitysluonnoksessa ehdotetaan myös toteuttavaksi tekijänoikeuslain säännösten muuttaminen siten, että keskeyttämismääräys välittäjälle voidaan kiireellisissä tapauksissa antaa väitettyä loukkaajaa kuulematta. Esitysluonnoksessa ei ole täsmennetty, mitä ilmaisu ”kiireellisissä” tilanteissa tarkoittaa. Väliaikaisten turvaamistoimenpiteiden toteuttaminen voi usein olla tehokasta vain silloin kun määräys voidaan antaa väitettyä loukkaajaa kuulematta. Esitykseen sisältyvät tulkinnanvaraiset ilmaisut kuten ”kiireellinen” tai ”tietyn edellytyksin” ovat omiaan aiheuttamaan käytännön epäselvyyksiä ja siirtämään runsaasti harkintavaltaa tuomioistuimille.

STY esittääkin harkittavaksi tulisiko keskeyttämismäärästä sisältävää sääntelyä täsmentää siten, että laissa tai esitöissä otettaisiin konkreettisemmin kantaa siihen, mitä asian kiireellisyydellä tarkoitetaan. Esitysluonnoksessa viitataan siihen, että välittömän keskeytyksen tulisi olla hakijalle ”erityisen tärkeää” eikä väitettyä loukkaajaa voida tarpeeksi nopeasti kuulla.

Vastaavasti esityksessä ei ole täsmennetty sitä, mitä tarkoitetaan ”tekijän oikeutta loukkaavaksi väitetyllä aineistolla” eikä sitä millaisiin toimenpiteisiin välittäjän on ryhdyttävä keskeyttämismääräyksen johdosta. Koska välittäjä saattaa käytännössä joutua sulkemaan koko teleliittymän, tällä saattaa olla vaikutusta myös sellaisten käyttäjien asemaan, joilla ei ole mitään yhteyttä väitettyyn immateriaalioikeuksien loukkaamiseen.

STY katsookin, että keskeyttämismääräystä koskevia säännöksiä ja perusteluja on olennaisesti tarkennettava. STY katsoo myös, että keskeyttämismääräys välittäjälle tulisi voida antaa vain silloin kun kyse on erityisen vakavasta oikeudenloukkauksesta. Hallituksen esitykseen tulisi sisällyttää tyhjentävästi edellytykset ja esimerkit keskeyttämismääräyksen soveltamistilanteista ja edellytyksistä. Esimerkiksi määräyksen kohtuullisuusarvioinnin kriteereitä on kuvattu vain tekijänoikeuslain muuttamista koskevassa lakivaliokunnan lausunnossa. Erityisesti teollisoikeuksien osalta perustelut on esitetty väärässä oikeuslähteessä.

STY katsoo, että keskeytys voi olla erityisen tärkeää hakijalle lähinnä silloin kun kyseessä on suuri määrä piraattituotteita tai kyseessä on laajamittainen tekijänoikeutta loukkaavien tiedostojen levittäminen.

Edellä tekijänoikeuslain osalta keskeyttämismääräyksestä esitetyt näkemykset soveltuvat myös teollisoikeuksia koskeviin keskeyttämismääräyksiin. Lisäksi teollisoikeuksien osalta säännösten perusteluja tulisi täsmentää, miltä osin säännökset täydentävät tai kattavat laissa tietoyhteiskunnan palveluiden tarjoamisesta oikeudenhaltijoille turvattua suojaa. Keskeyttämismääräystä koskevien säännösten osalta tulee selventää, voidaanko näillä perusteilla estää viestiliikenne tiettyyn ulkomaisella palvelimella sijaitsevaan sisältöön. Tämä voi johtaa siihen, että kiellolla estetään pääsy myös sellaisille sivuille, jotka eivät ole loukkaavia.

STY pyytää ministeriöitä täsmentämään tekijänoikeuslain 60 a §:ä ja sen perusteluja suhteessa yksityisyyden suojaan, tietosuojaan ja sananvapauteen.

STY kannattaa tavaramerkkilain muuttamista siten, että lakiin lisätään hyvitysmaksuvelvollisuus loukkaustilanteissa. STY kannattaa myös vahingonkorvauksen ja hyvityksen vanhenemista koskevien säännösten yhtenäistämistä. STY katsoo kuitenkin, että vanhenemista koskeva säännös tulisi kirjoittaa myös tekijänoikeuslakiin.

SUOMEN TEOLLISOIKEUDELLINEN YHDISTYS ry

Helsingissä joulukuun 19. päivänä 2005

Eeva Hakoranta
hallituksen Puheenjohtaja

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet myös seuraavat henkilöt:

Jukka Palm
Tytti Peltonen
Antti Miettinen
Pekka Salomaa